ФИНАЛЕН ДОКЛАД

Проект: *„Кажи НЕ на фалшивите новини!“*

Изпълнител: *Неформална група „Магнум“*

Програма: *Европейски корпус за солидарност*

Период на изпълнение: *01.06.2024 – 31.05.2025*

Проект „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ (2024-1-BG01-ESC30-SOL-000221722) е съфинансиран от Програма „Европейски корпус за солидарност“ на ЕС. Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техните автори и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). Същите не носят отговорност за изчерпателността и верността на информацията, посочена тук, нито за възможните начини за нейната употреба.

Съдържание

1. Обща информация за проекта

2. Основни дейности

2.1. Проучване и анализ на фалшивите новини

2.2. Определяне и достигане до целевата аудитория

2.3. Разработване на обучителни и информационни материали

2.4. Провеждане на обучения и събития

2.5. Популяризиране в дигитална кампания

2.6. Управление и мониторинг на проекта

3. Резултати от проекта

4. Констатации

5. Изводи

6. Препоръки

7. Заключение

1. Обща информация за проекта

Проектът „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ е иницииран в отговор на нарастващия проблем с дезинформацията в дигиталната среда, който засяга особено младите хора. Основната цел на проекта е да допринесе за изграждането на устойчива медийна култура чрез информираност, критично мислене и практически умения за разпознаване и противодействие на фалшивите новини. Специално внимание се отделя на младите хора и представителите на местната общност, които често са изложени на манипулативно съдържание в социалните мрежи и медии.

В рамките на проекта са формулирани конкретни цели, сред които: проучване на съществуващите типове фалшиви новини и идентифициране на най-разпространените форми на дезинформация; разработване на стратегия за ефективно достигане до целевата аудитория и адаптиране на комуникацията към нуждите ѝ; създаване на тематично съдържание – образователни материали, видеа, инфографики и статии, които да служат като обучителен ресурс за борба с фалшивите новини. Проектът предвижда широкомащабна комуникационна кампания, която включва използване на социалните мрежи, целеви публикации, визуални материали и партньорства с инфлуенсъри или медии. Тези дейности целят да разпространят ключовите послания до максимално широка аудитория и да повишат обществената чувствителност към темата.

Съществен компонент в проекта е и ангажираността с правните и етични измерения на борбата с дезинформацията – като свобода на словото, право на мнение и недопускане на цензура. В този контекст проектът е съобразен с основните демократични принципи и насочен към изграждане на информирана, но и етично отговорна публика. От организационна гледна точка, проектът включва механизми за ефективно управление на времето и ресурсите чрез редовни екипни срещи, контролни етапи и гъвкавост в адаптирането на дейностите при необходимост. Стриктното придържане към заложения бюджет и календарен план гарантира успешното реализиране на целите в рамките на посочения период.

Конкретните дейности, извършени в рамките на проекта, включват:

– провеждане на проучване за фалшивите новини и техните проявления в социалните медии и традиционните медийни канали;

– дефиниране и анализ на целевата аудитория (ученици, млади хора, журналисти, широка общественост);

– разработване на образователно съдържание (вкл. наръчник, видеа, публикации, инфографики);

– провеждане на обучения, семинари и дискусии с участието на младежи;

– популяризиране на проекта чрез социалните медии и уебсайта https://no2fakenews.eu;

– проследяване на правни и етични аспекти;

– и редовно вътрешно отчитане и координация между членовете на екипа.

Проектът е структуриран така, че да съчетава аналитичен подход, активна комуникация с общността и създаване на устойчиви ресурси, които да продължат да се използват и след формалното му приключване. В основата на всичко стои стремежът да се изградят навици за критично мислене, умения за проверка на информация и по-отговорна дигитална култура сред младите хора в България.

2. Основни дейности

В рамките на проекта „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ бяха реализирани поредица от целенасочени и взаимно свързани дейности, които обхванаха както проучвателен и образователен компонент, така и практическа реализация чрез обучения, срещи, онлайн кампании и разпространение на материали. Дейностите бяха планирани и изпълнени с цел максимално ангажиране на целевата група и постигане на устойчиви резултати.

2.1. Проучване и анализ на фалшивите новини

Проектът стартира с провеждане на проучване, насочено към съществуващите видове фалшиви новини, механизмите на тяхното разпространение и платформите, в които най-често се срещат. Беше извършен анализ на текущи случаи на дезинформация в България и в световен мащаб, както и преглед на литература, изследвания и добри практики по

темата. В резултат бе изготвен систематизиран списък с основните видове фалшиви новини, който послужи като основа за образователните материали.

2.2. Определяне и достигане до целевата аудитория

Особено внимание беше отделено на дефиниране на целевата група – ученици, студенти, млади хора в малки населени места, преподаватели и представители на местната общност. Бяха изготвени комуникационни послания, адаптирани към нуждите и нивото на медийна грамотност на всяка подгрупа, с цел по-ефективно въздействие. Използвани бяха както дигитални, така и присъствени формати за достигане до публиката.

2.3. Разработване на обучителни и информационни материали

Екипът на проекта създаде богато съдържание, включващо:

- Наръчник за идентифициране и борба с фалшивите новини;
- Добри практики за борба с фалшивите новини;
- Документ в помощ за разпознаване на фалшивите новини;
- Полезни линкове свързани с борбата с фалшиви новини;
- Проучване на правните и етични норми свързани с проблема;
- Проучване на източниците на фалшиви новини;
- Сравнителен анализ на методите и стратегиите използвани от други проекти;
- Визуални материали за социалните мрежи;

Всички материали бяха публикувани на уебсайта на проекта https://no2fakenews.eu и разпространявани чрез социалните медии.

2.4. Провеждане на обучения и събития

Проектът включи присъствени и интерактивни срещи с целевата група:

- Семинари в училищата в Чавдар и Копривщица, на които младежите имаха възможност да научат как да разпознават манипулации в медиите и да упражняват критично мислене;
- Кръгла маса с участието на експерти и заинтересовани страни, където бяха обсъдени добри практики, предизвикателства и възможности за сътрудничество между местни организации, институции и образователни структури;

- Неформални срещи с представители на целевата група.

2.5. Популяризиране в дигитална кампания

Проектът бе активно комуникиран чрез:

- Официалния уебсайт, където се публикуваха материали, новини и ресурси;
- Facebook страница на проекта, чрез която се водеха ежедневни комуникации с аудиторията, споделяха се полезни съвети, факти и визуални материали;

2.6. Управление и мониторинг на проекта

В рамките на проекта бяха провеждани редовни срещи на екипа за контрол и координация. Чрез тези срещи се проследяваше напредъкът по дейностите, оценяваше се въздействието им и при необходимост се адаптираше планът на работа. Особено внимание се отдели на ефективното управление на времето и бюджета, както и на спазването на всички етични и правни изисквания, свързани с темата. Всичко това бе стриктно следяно от нашият ментор Марина Татарова. Тя следеше всяка стъпка и ни бе от помощ за голяма част от задачи като ни даваше насоки и съвети за по-ефективна работа.

3. Резултати от проекта

В резултат на изпълнението на проекта „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ бяха постигнати значими ефекти както в краткосрочен, така и в дългосрочен план. Дейностите, материалите и събитията допринесоха за повишаване на информираността по темата сред целевата аудитория и за изграждането на устойчиви умения, които ще останат полезни и след приключване на проекта;

- Повишена осведоменост относно съществуването, формите и опасностите на фалшивите новини. Участниците в обучителните сесии, семинарите и дискусиите споделиха, че за първи път осъзнават мащаба на проблема и неговото въздействие върху личното и обществено мнение;
- Подобрени знания и умения за разпознаване и проверка на информация – чрез ръководството, инфографиките, обученията и онлайн материалите, целевата група усвои базови техники за проверка на източници, откриване на подвеждащи заглавия, визуална проверка на снимки и използване на факт-чекинг инструменти;

- Засилен интерес и ангажираност към съдържанието на проекта в социалните мрежи – редица публикации в страницата на проекта достигнаха висока органична ангажираност и бяха споделяни в тематични образователни и младежки групи;
- Увеличен трафик към уебсайта на проекта https://no2fakenews.eu – потребителите посещаваха сайта, за да се запознаят с наръчника, да изтеглят материали, да четат анализи и да използват линкове към външни ресурси.
- Участниците показаха интерес към продължаване на инициативата и изразиха нужда от още обучения.
- Засилена способност за критичен анализ на медийно съдържание сред младежи и други участници – благодарение на знанията, придобити чрез проекта, те вече прилагат умения за разпознаване на манипулативни послания в ежедневието си.
- Развитие на умения за критично мислене – повишена самостоятелност при тълкуване на информация, търсене на алтернативни източници и поставяне под въпрос на непотвърдени твърдения.
- Потенциално намаляване на разпространението на фалшиви новини в онлайн среда чрез изграждане на по-информирани потребители, които знаят кога и защо не бива да споделят съмнителна информация.
- Повишено доверие в достоверните източници на новини и повишена медийна грамотност в локален и младежки контекст.
- Положителен принос за активното гражданство и демократичното участие – чрез информираност, осъзнат избор и способност за отсяване на фактите от манипулацията.

Проектът успя не само да информира, но и да активира своята целева група. Чрез комбинация от образователни формати, практически инструменти и включване на участниците в реални дискусии, бе постигнато трайно въздействие. Младите хора, които участваха, са по-добре подготвени да се ориентират в сложната и динамична медийна среда и да бъдат критични, отговорни и активни дигитални граждани. Целта на проекта – да насърчи критичното мислене и да създаде ефективен отговор срещу дезинформацията – бе изпълнена успешно, а създадените ресурси ще продължат да се използват и след формалния край на проекта.

4. Констатации

В хода на изпълнението на проекта „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ бяха направени редица важни констатации, които отразяват както реалните потребности на целевата група, така и предизвикателствата и възможностите при работа по темата за фалшивите новини в местен и национален контекст.

Темата е актуална и близка до младите хора, но недостатъчно разбираема в дълбочина. Въпреки че повечето млади хора имат представа какво представляват фалшивите новини, мнозина не могат да ги разпознаят с точност в реална среда. Става ясно, че познаването на термина не означава овладяване на умението за критична оценка на информация. При семинарите и дискусиите участниците често реагираха с изненада на примери за манипулация, което показа, че познатите похвати (напр. сензационни заглавия, подвеждащи снимки, clickbait) все още имат силно влияние. Липсва систематично образование по темата в училищата. Една от отчетливите констатации е отсъствието на формално или структурирано обучение, свързано с медийната грамотност и борбата с дезинформацията в българската образователна система. Това създава пропуск, който се запълва частично от инициативи като настоящия проект. Учениците, с които работихме, изразиха интерес към редовно включване на такива теми в часовете или в извънкласни дейности.

Младежите имат потенциал да бъдат „посланици на истината“. Констатация, която се утвърди по време на проекта, е че младите хора, когато са добре информирани, могат да играят ключова роля като коректив в своето обкръжение. Те показаха способност да предават наученото на свои връстници и да реагират активно, когато разпознаят подвеждаща информация. Това подсказва, че включването им в обучителни формати е ефективен начин за умножаване на въздействието. Социалните мрежи са едновременно предизвикателство и възможност. Проектът показа, че социалните мрежи са основен източник на новини за младите хора, но също така и основен канал за разпространение на дезинформация. В същото време тези платформи са изключително подходящи за достигане до аудиторията с образователно съдържание, стига то да бъде адаптирано визуално и тематично. Именно затова интегрирането на обучителни елементи в социални

формати е критично важно. Правните и етични аспекти са слабо познати, но силно значими.

Обсъждането на теми като свобода на словото, граници на цензурата, правото на достъп до информация и защита на личните данни показа, че участниците често не осъзнават напълно тези елементи, въпреки че те са в основата на борбата с дезинформацията. Това подчерта нуждата от правна и етична образователна рамка при работа с темата за фалшивите новини. Практическите инструменти са ефективни, когато са леснодостъпни и разбираеми. Факт-чек платформите, визуалните инфографики и видео съдържанието, които създадохме и споделихме, получиха особено положителна обратна връзка. Това потвърди нуждата от прост, визуален и „ежедневен“ подход към темата, който да отговаря на начина, по който младите хора възприемат информация днес.

5. Изводи

Изпълнението на проекта „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ позволи да се натрупат ценни наблюдения, опит и реални резултати, въз основа на които могат да се направят няколко ключови извода относно проблема с дезинформацията, възможностите за въздействие и подходящите образователни решения. Проблемът с фалшивите новини е социално значим и широко разпространен. Фалшивите новини и манипулативната информация не са изолирани явления, а масова и ежедневна реалност, с която се сблъсква почти всеки потребител на интернет. Те имат потенциала да влияят на общественото мнение, да изкривяват фактите и да подкопават доверието в институциите, медиите и демократичните процеси. Това прави борбата с тях приоритет не само за медийната общност, но и за гражданското общество като цяло. Образованието е най-ефективният инструмент за противодействие на дезинформацията. Най-устойчивият подход към справяне с фалшивите новини е свързан с изграждането на информираност, знания и критично мислене, особено сред младите хора. Проектът доказа, че когато получат разбираемо и практически приложимо знание, ученици и младежи са способни да прилагат наученото и да стават по-внимателни, отговорни и активни дигитални граждани. Критичното мислене не е даденост – то се учи и развива. Умението да се анализира съдържанието, да се поставя под съмнение източникът, да се сравняват различни гледни точки и да се търси достоверна информация – това са основи на критичното мислене,

които не се изграждат автоматично. Те трябва да бъдат целенасочено преподавани, практикувани и подкрепяни с подходящи ресурси. Проектът създаде основа за този процес, но и показа, че е нужно той да продължи. Онлайн средата изисква иновативни и адаптивни форми на комуникация. Младите хора живеят в дигитална среда, където визуалното съдържание, кратките формати и интерактивните подходи са най-ефективни. Изводът е, че всяко усилие за образоване в областта на медийната грамотност трябва да бъде визуално адаптирано, кратко, динамично и лесно достъпно чрез мобилни устройства и социални мрежи.

Сътрудничеството между организации, институции и общности увеличава ефективността. Проектът показа, че съвместната работа между младежки групи, експерти, училища и местна власт води до по-добра ангажираност, споделяне на опит и по-широк обхват. Мрежовият подход – чрез кръгли маси, открити дискусии и споделяне на добри практики – е силен инструмент за създаване на устойчиво въздействие и насърчаване на колективна отговорност. Работещите решения са тези, които съчетават теория и практика. Най-добър ефект имаха дейности, при които участниците не само слушаха, но и участваха активно – чрез обсъждания, анализ на примери, създаване на собствени медийни материали и др. Това показва, че обучението по медийна грамотност трябва да бъде преживяване, а не просто лекция.

6. Препоръки

Въз основа на постигнатите резултати, направените наблюдения и извлечените изводи, проектът „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ очерта няколко ключови насоки, които могат да послужат като основа за бъдещи действия в сферата на медийната грамотност и борбата с дезинформацията.

На първо място, става ясно, че е наложително темата за фалшивите новини и критичното мислене да намери своето устойчиво място в образователната система. Това може да се реализира чрез въвеждане на елементи от медийна грамотност в учебните програми още в основното и средното образование, както и чрез развиване на извънкласни занимания и обучения, които да са практически ориентирани и ангажиращи за учениците. Училищата, младежките центрове и библиотеките могат да се превърнат в ключови пространства за насърчаване на информираността и активната дигитална култура.

Втората препоръка е свързана с необходимостта от създаване на достъпни, визуално атрактивни и адаптирани материали, които да достигат до младежката аудитория в нейната естествена среда – социалните мрежи. Подобни ресурси, като инфографики, кратки видеа, интерактивни тестове и микроуроци, могат да окажат силно въздействие, стига да бъдат създадени в съответствие с начина, по който младите хора възприемат и споделят съдържание.

Важно е също така да се насърчава активното участие на самите млади хора в създаването на антиизмамно съдържание. Вместо да бъдат само потребители на информация, те могат да бъдат обучени като „посланици на истината“, които създават собствени образователни публикации, участват в кампании и провеждат връстникови обучения. Това не само развива техните умения, но и разширява обхвата и ефекта на посланията. Друга препоръка се отнася до необходимостта от институционално сътрудничество. Добри резултати могат да се постигнат, когато младежки организации, училища, местни власти и експерти работят в партньорство и обменят опит, материали и идеи.

Установяването на тематични мрежи, работни групи или регионални форуми би улеснило координацията и би създало предпоставки за дългосрочна ангажираност с темата. Препоръчително е проектите и инициативите, свързани с борбата с фалшивите новини, да бъдат съобразени не само с образователния, но и с правния и етичния контекст. Необходимо е да се отчитат теми като свобода на словото, право на мнение, лични данни и дигитални права, за да се избягва непреднамерена цензура или ограничаване на демократични свободи.

Като обобщение, ефективната борба с фалшивите новини не може да бъде еднократна кампания – тя изисква устойчиви усилия, съвместна работа и дългосрочна стратегия, изградена върху образованието, участието и етичната отговорност. Само чрез такива комплексни подходи можем да изградим по-информирано, критично мислещо и устойчиво на манипулация общество.

7. Заключение

Проектът „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ показа, че с правилен подход, ангажираност и желание за промяна е възможно да се постигне реално въздействие върху

информираността, мисленето и поведението на младите хора в дигиталната среда. Темата за фалшивите новини, макар и позната на повърхностно ниво, се оказа изключително необходима за по-задълбочено разбиране и практическо овладяване, особено в условията на информационно пренасищане и социални мрежи, където манипулацията често е скрита зад привидна достоверност. Чрез добре структурирана и съгласувана програма от дейности, проектът обхвана различни аспекти на проблема – от теоретични рамки и етични съображения до конкретни умения за проверка и анализ на информация. Създадените материали, обученията и публичните инициативи осигуриха не само знания, но и конкретни инструменти за реакция, които могат да бъдат използвани в ежедневието. Участниците в проекта – ученици, студенти, преподаватели и представители на местната общност – демонстрираха активност, любопитство и готовност да бъдат част от решението. Благодарение на интерактивния характер на срещите, споделянето на лични примери и достъпа до реални казуси, темата придоби практическо измерение и отвори възможност за продължаващ интерес отвъд рамките на проекта. Проектът затвърди и един по-широк извод – че медийната грамотност не е еднократна цел, а дългосрочен процес, в който образованието, критичното мислене и гражданската отговорност трябва да вървят ръка за ръка. Предстои още много работа, но постигнатото до момента е солидна основа за бъдещи инициативи и разширяване на въздействието.

Затова заключаваме, че „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ не е просто проект – това е послание, което трябва да продължи да живее чрез хората, които го споделят и прилагат всеки ден.

Проект „Кажи НЕ на фалшивите новини!“ (2024-1-BG01-ESC30-SOL-000221722) е съфинансиран от Програма „Европейски корпус за солидарност“ на ЕС. Изразените възгледи и мнения принадлежат изцяло на техните автори и не отразяват непременно възгледите и мненията на Европейския съюз или на Европейската изпълнителна агенция за образование и култура (EACEA). Същите не носят отговорност за изчерпателността и верността на информацията, посочена тук, нито за възможните начини за нейната употреба.